

Гудзь М.В.

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економіки та митної справи
Національного університету «Запорізька політехніка»

Плинокос Д.Д.

кандидат економічних наук, доцент, докторант,
Центральноукраїнського національного технічного університету

Цвалюк К.А.

магістрант
Національного університету «Запорізька політехніка»

Gudz Maryna

Doctor of economic sciences, Professor,
Professor of Department of Economics and Customs,
National University "Zaporizhzhya Politechnic"

Plynokos Dmytro

Candidate of Sciences (Economics),
Associate Professor, Doctoral student,
Central Ukrainian National Technical University

Tsvaliuk Kateryna

Master student,
National University "Zaporizhzhya Politechnic"

ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

APPROACHES TO THE FORMATION OF THE STRATEGY OF INTERNATIONALIZATION OF HIGHER EDUCATION INSTITUTION

Стаття присвячена вивченню та узагальненню теоретичних підходів до формування стратегії інтернаціоналізації національних закладів вищої освіти України. Розглянуто сутність поняття інтернаціоналізації закладу вищої освіти, а також чинники, що впливають на процеси інтернаціоналізації в сучасних університетах. Відзначено важливість інституційного рівня реалізації інтернаціоналізації, який передбачає ведення конкретним закладом вищої освіти всіх видів своєї діяльності, визнаних та застосовуваних світовим співтовариством. Розглянуто підходи до реалізації процесу інтернаціоналізації закладу вищої освіти. Наведено основні пріоритетні напрями впровадження стратегії інтернаціоналізації вітчизняного закладу вищої освіти. Наведено основні кроки впровадження стратегії інтернаціоналізації закладу вищої освіти.

Ключові слова: інтернаціоналізація, заклад вищої освіти, стратегія, міжнародні відносини, управління закладом освіти.

Статья посвящена изучению и обобщению теоретических подходов к формированию стратегии интернационализации национальных высших учебных заведений Украины. Рассмотрена сущность понятия интернационализации высшего учебного заведения, а также факторы, влияющие на процессы интернационализации в современных университетах. Отмечена важность институционального уровня реализации интернационализации, который предусматривает ведение конкретным высшим учебным заведением всех видов своей деятельности, признанных и применяемых мировым сообществом. Рассмотрены подходы к реализации процесса интернационализации высшего учебного заведения. Приведены основные приоритетные направления внедрения стратегии интернационализации отечественного высшего учебного заведения. Приведены основные шаги внедрения стратегии интернационализации высшего учебного заведения.

Ключевые слова: интернационализация, высшее учебное заведение, стратегия, международные отношения, управление учебным заведением.

Internationalization enables institutions of higher education to go beyond the scope of education and to engage in international political, social, economic and other processes of modern society. Formation of the strategy of internationalization of institutions of higher education will strengthen their influence both in the country and abroad

through the development of partnerships, the expansion of the academic community, mobilization and use of intellectual resources, preparation of graduates in accordance with the challenges of the national economy and the global labor market. The article is devoted to the study and generalization of theoretical approaches to the formation strategy of internationalization of national institutions of higher education in Ukraine. The essence of the concept of internationalization of higher education institution, as well as factors influencing the processes of internationalization in modern universities is considered. It is noted the importance of the institutional level of internationalization, which involves conducting a specific higher education institution of all types of its activities recognized and applied by the international community. Approaches to the implementation of the process of internationalization of the universities are considered. The main priority directions of implementation of the strategy of internationalization of the national institution of higher education are given. The main steps of implementing the strategy of internationalization of the institution of higher education are presented. Effective implementation of the principles of international education will improve the quality of educational services and the competitiveness of Ukrainian higher education institutions in the world of scientific and educational space; increase the influence of domestic universities abroad, will allow the mobilization of internal and attract additional external intellectual and financial resources.

Keywords: internationalization, institution of higher education, strategy, international relations, management of an educational institution.

Постановка проблеми. Сучасний заклад вищої освіти, розвиваючись в умовах процесів транснаціоналізації, повинен відповідати вимогам ринку праці та виконувати багато функцій, які йому раніше не були властиві. Успішний університет – це міжнародний центр зв'язків. Відповідаючи викликам часу, університет починає функціонувати подібно корпорації, а саме забезпечувати стійке фінансування та конкурентоспроможність, зміцнювати позиції на ринку освітніх послуг, активно взаємодіяти з бізнесом та виробництвом. Саме інтернаціоналізація дає можливість університетам вийти за рамки освіти та включитися в міжнародно-політичні, соціальні, економічні та інші процеси сучасного суспільства.

Формування стратегії інтернаціоналізації вітчизняних закладів вищої освіти дасть змогу посилити їх вплив у країні та за кордоном через розвиток стратегічних партнерств, розширення кола академічної спільноти, мобілізацію внутрішніх інтелектуальних ресурсів, розширення компетенцій випускників відповідно до викликів національної економіки та глобального ринку праці. Це зумовлює необхідність дослідження теоретичних підходів до формування стратегії інтернаціоналізації національних закладів вищої освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основні проблеми інтернаціоналізації вищої освіти на сучасному етапі розвитку у глобальному ракурсі досліджували такі зарубіжні вчені, як Ф. Альтбах, Г. де Віт, Р. Клоузі, Ш. Стейн Ф. Хантер, Дж.К. Худзик [2]. Сучасні тенденції процесів інтернаціоналізації вищої освіти висвітлені в роботах вітчизняних науковців, зокрема у працях В. Андрущенка, Л. Антошкіної, А. Вербицької [4], Л. Головія, І. Каленюк, В. Кременя, В. Лугового, О. Левченко, І. Мигович [6], О. Падалки, А. Роміна, Н. Холявко, В. Шинкарука.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Віддаючи належне зазначеним авторам та зважаючи на достатній рівень наукового опрацювання проблематики, відзначаємо, що окремі напрями інтернаціоналізації вищої освіти все ще потребують подальших наукових досліджень.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Метою статті є вивчення та узагальнення теоретичних підходів до формування стратегії інтернаціоналізації національних закладів вищої освіти України.

Вклад основного матеріалу дослідження.

Нині в умовах приєднання України до Болонського процесу особливо актуальними є участь українських закладів вищої освіти (ЗВО) в міжнародній діяльності та розвиток процесів інтернаціоналізації вищої освіти. Вітчизняні ЗВО прагнуть увійти в міжнародні рейтинги, налагоджуючи співпрацю з представниками закордонного освітнього співтовариства, відкриваючи спільні програми із зарубіжними університетами, залучаючи міжнародний професорсько-викладацький склад тощо. Важливо відзначити, що в сучасних умовах проблема розвитку інтернаціоналізації виникає перед кожним ЗВО.

Процеси глобалізації та інтеграції економік країн у світову спільноту обґрунтували необхідність адаптації всіх сфер до міжнародних стандартів. Слід зазначити, що глобалізація є багатостороннім процесом, який спричиняє політичні, економічні, соціальні та культурні наслідки для вищої освіти. Вона обумовлює нові виклики, коли держави вже не є єдиними постачальниками освіти, а академічна спільнота не володіє монополією під час прийняття рішень, що стосуються сфери освіти.

Система вищої освіти як одна з найважливіших сфер поставила перед собою нові цілі, однією з яких був розвиток інтернаціоналізації ЗВО. Це пов'язане з потребою в підготовці кадрів міжнародного рівня, здатних здійснювати діяльність в умовах глобального ринку праці.

Термін «інтернаціоналізація» увійшов в обіг досить давно та використовувався переважно політологами. Тільки у 80-х роках він став застосовуватися до вищої освіти.

В офіційних документах Європейського Союзу за основу прийнято визначення Дж. Найт, яка розглядала інтернаціоналізацію вищої освіти як цілеспрямований процес інтегрування міжнародного, міжкультурного чи глобального виміру в цілі, функції та процеси надання вищої освіти задля підвищення якості освіти та наукових досліджень для студентів та академічної спільноти, а також для того, щоби забезпечити суспільний розвиток [1, с. 29].

Можна сказати, що інтернаціоналізація вищої освіти є відношенням між окремими країнами щодо створення на взаємовигідній основі певної системи освіти. Інтернаціоналізацію вищої освіти варто оцінювати як глобальне явище, яке охоплює широкий спектр напрямів.

Як відзначає американський науковець Дж.К. Худзик [2], сучасні ЗВО змушені шукати можливості для міжнародного розвитку, включення інтернаціоналізації в місію університету та залучення до неї всіх зацікавлених сторін. Це спричиняє необхідність пошуку університетом системних інституційних інструментів підтримки інтернаціоналізації. Держава може сприяти інтернаціоналізації вищої освіти, підтримуючи її політичними засобами та надаючи фінансування, проте вирішальне значення мають процеси, що відбуваються безпосередньо в університетах. Ефективність інтернаціоналізації ЗВО залежить від таких чинників, як специфіка та ефективність управління ЗВО та його структурними підрозділами, орієнтованість організаційної культури на розвиток інтернаціоналізації, врахування вимог інтернаціоналізації під час стратегічного планування розвитку ЗВО. Жоден з цих факторів не є самодостатнім, всі вони виступають обов'язковими умовами інтернаціоналізації та підсилюють один одного.

Аналізуючи процеси інтернаціоналізації вищої освіти у світовому масштабі, виділяємо декілька рівнів, на яких вона реалізується: інституційний (на базі конкретних закладів вищої освіти), національний (на базі окремо взятої держави), міждержавний (коли в процес включено низку держав). Для того щоби говорити про реалізацію всебічної стратегії інтернаціоналізації вищої освіти, необхідно проводити реформи на всіх рівнях.

Інтернаціоналізація вищої освіти на інституціональному рівні є процесом добровільного прийняття ЗВО правил та процедур ведення всіх видів своєї діяльності, визнаних та застосовуваних світовим співтовариством, з орієнтацією на надання академічному персоналу та студентам можливості отримати знання, вміння та компетентності, затребувані в будь-якій країні світу.

Європейська асоціація з міжнародної освіти також надає своє трактування поняття інтернаціоналізації, яка може бути визначена як сукупність усіх видів діяльності, пов'язаних з вищою освітою, й включає широкий спектр дій. Так, інтернаціоналізація може включати чотири основних елементи, а саме обміни вченими, обміни студентами, потоки нових знань, зближення змісту навчальних планів [3].

Відповідно до тенденцій у сфері політики в галузі вищої освіти реалізація процесу інтернаціоналізації ЗВО базується на таких підходах:

– узгоджений підхід (“mutual understanding approach”), який спирається на довгострокові та ефективні зв'язки всередині університету та міжнаціональне університетське партнерство, передбачає взаємодію університетських структур як єдиної команди під час ініціації та реалізації спільних проектів і програм, а також паритетний розподіл відповідальності та переваг; домінуючими принципами цього підходу є взаємодія, вміння працювати в команді, відповідальність за наслідки прийнятих рішень, націленість на результат;

– економічний підхід (“revenue-generating approach”), спрямований на забезпечення фінансової стабільності та отримання додаткового доходу; цей підхід передбачає диверсифікацію видів освіт-

ньої діяльності відповідно до загальноєвропейської стратегії, створення програм двох дипломів, дуального навчання та додаткової освіти, а також розглядається як механізм економічної стабільності ЗВО; розширення експорту освітніх послуг та залучення на навчання іноземних громадян дають змогу отримати додатковий дохід, стимулюючи ЗВО до створення та реалізацію підприємницької стратегії на міжнародному рівні; збільшення дохідної частини ЗВО планується як на короткостроковій (дохід від плати іноземних студентів за навчання), так і на довгостроковій основі (встановлення партнерських відносин між регіонами, підготовка робочої сили та фахівців відповідної кваліфікації, залучення фінансування із зовнішніх джерел);

– підхід, спрямований на підвищення потенціалу (“capacity building approach”), що стимулює участь у міжнародних проектах і програмах академічної мобільності, підвищує впізнавання бренду і, як наслідок, зміцнює конкурентоспроможність випускників та диплому ЗВО, а також міжнародну репутацію викладачів [4, с. 160–164].

Цілі інтернаціоналізації поділяються на академічні та економічні. Академічні цілі спрямовані на підвищення якості освіти й досліджень через участь студентів та викладачів в міжнародному процесі академічної мобільності, модернізацію освітніх програм з урахуванням європейського виміру, участь в міжнародних освітніх та науково-дослідних проектах, підвищення міжнародної репутації (рейтингу) ЗВО тощо. Економічні цілі забезпечують фінансову стабільність і сталий розвиток за рахунок розширення експорту освітніх послуг, залучення додаткових джерел фінансування, отримання доходу від реалізації інтелектуального продукту, участі в міжнародних програмах і грантах тощо.

У Стратегії реформування вищої освіти в Україні до 2020 року зазначено, що інтеграція у світовий освітній та науковий простір є одним з напрямів реформ, метою реалізації якого є «реальне входження національної системи вищої освіти в світовий освітній і науковий простір шляхом її інтернаціоналізації» [5]. В цьому контексті розроблення та реалізація кожним ЗВО комплексної стратегії інтернаціоналізації є важливою складовою напряму стратегічного розвитку вищої освіти України.

До основних пріоритетних напрямів впровадження стратегії інтернаціоналізації вітчизняного ЗВО можна віднести такі.

1) Просування бренду ЗВО, входження у світові освітні рейтинги. В умовах глобалізації економіки та інтернаціоналізації вищої освіти міжнародні системи ранжування стають важливими інструментами оцінювання діяльності університету. Рейтинги визначають статус і конкурентоспроможність навчального закладу на регіональному, національному та міжнародному рівнях, трансформують університети та модернізують процеси просування знань і технологій. Входження університету у світові рейтинги забезпечує низку преференцій на ринку освіти, серед яких необхідно відзначити перш за все підвищення конкурентоспроможності на національному й міжнародному ринках освітніх послуг, розширення експорту

освітніх послуг та збільшення доходів університету, зміцнення інтелектуального потенціалу ЗВО та можливість реалізації елітних програм.

2) Створення стратегічних міжнародних альянсів, що є мережевою взаємодією та інституційним партнерством. Мережева модель розглядається як найбільш перспективна для сталого розвитку та зміцнення міжнародного статусу університету. Основою цього виду взаємодії є об'єднання організацій для реалізації спільних цілей та завдань, що підвищує ефективність партнерства, структурує діяльність за конкретними стратегічними напрямками, сприяє зміцненню бренду, розширенню сфери впливу і, як наслідок, підвищенню міжнародної репутації кожного партнера. Найбільш ефективними міжнародними університетськими об'єднаннями та альянсами в ЄС визнані ECIU (European Consortium of Innovative Universities), Santander group (European University Network), EURASHE (Європейська асоціація вищих навчальних закладів) тощо.

3) Впровадження міжнародного виміру в освітній процес. Для реалізації європейського підходу до забезпечення якості освіти необхідно створити технологічну основу для повноцінного входження в європейське освітнє співтовариство через гармонізацію освітніх програм трьох рівнів.

4) Підвищення ефективності міжнародної проєктної діяльності. Участь у міжнародних проєктах є ефективним інструментом забезпечення якості освітніх послуг та процесів адміністрування діяльності університету як регіонального центру інноваційного розвитку, стимулює підвищення потенціалу та конкурентоспроможності ЗВО на основі академічних традицій та культурної спадщини з використанням інноваційних технологій та кращих світових практик. Проєктна діяльність університету спрямована на досягнення цілей створення інституційного партнерства, забезпечення якості освітніх послуг, акредитацію навчальних програм, розроблення рамок кваліфікацій для навчання протягом усього життя, вдосконалення системи управління ЗВО.

5) Реалізація програм академічної мобільності. Останніми роками сформувалося поняття академічної мобільності не тільки як форми інтернаціоналізації ЗВО, але й як індикатора міжнародної активності. Пріоритетними видами діяльності ЗВО мають стати вдосконалення процедур визнання періодів навчання та практики, пройдених за кордоном, створення спільних міжнародних освітніх, соціальних та культурних програм, програм за системою літніх шкіл, професійного розвитку та стажувань.

6) Залучення на навчання іноземних громадян. Розвиток конкурентоспроможності ЗВО як постачальника якісних освітніх послуг для іноземних громадян є однією з важливих складових інтернаціоналізації та одним з критеріїв світової системи ранжування ЗВО. Зростає конкуренція освітніх установ, які мають право прийому на навчання іноземних громадян, у зв'язку з чим доцільно розробити концепцію розвитку експорту освітніх послуг. Ця концепція має враховувати наявні ресурси та прогнозувати кроки з розвитку цього напрямку з урахуванням сучасних маркетингових освітніх технологій, включа-

ючи формування інформаційно-рекламного пакета на іноземних мовах, створення гнучких модульних програм підготовки та додаткової освіти задля збільшення контингенту іноземних студентів.

7) Створення міжнародної атмосфери у ЗВО задля розширення експорту освітніх послуг. Основними принципами соціально-культурної політики сучасного університету є виховання корпоративної культури, громадянської активності, цілеспрямованості, поваги загальнолюдських цінностей та прихильності до них. Створення міжнародної атмосфери у ЗВО покликане служити розвитку міжкультурних компетенцій, розширенню можливостей професійного й культурного зростання, а також формуванню толерантного освітнього середовища.

Досвід провідних зарубіжних ЗВО із залучення студентів до процесів забезпечення якості освіти та управління університетом визначає найбільш ефективними такі напрями:

- зміцнення зв'язків університетів з міжнародними студентськими та громадськими організаціями (Міжнародна Молодіжна Палата (Junior Chamber International), Міжнародна молодіжна організація (The International Award) тощо);

- розширення горизонтів міжкультурного обміну через вступ ЗВО в міжнародні молодіжні асоціації (Youth For Understanding, Erasmus Students Network тощо);

- формування толерантного середовища щодо представників інших культур і віросповідань через реалізацію соціальних проєктів, організацію та проведення студентських фестивалів, днів національних культур, спортивних заходів;

- створення системи адаптаційної підтримки іноземних студентів, розвиток інфраструктури університету, що забезпечує умови комфортного перебування й навчання іноземних громадян [6, с. 179–186].

План впровадження стратегії інтернаціоналізації ЗВО має включати такі кроки. По-перше, необхідно підвищити рівень обізнаності в закладі та виробити консенсус щодо політики інтернаціоналізації. Без цього попереднього кроку надзвичайно проблематично досягти будь-якої мети інтернаціоналізації.

По-друге, необхідно визначити цілі, які є найбільш прийнятними для закладу. Це може бути зроблено тільки тоді, коли кожний ЗВО починає розробляти свою стратегію, враховуючи свою історію, власну позицію в країні, регіоні, світі. Історія, ресурси, відмінність є ключовими рисами для ініціювання плану та оцінювання власної стратегії інтернаціоналізації.

По-третє, не можна заперечувати, що зацікавлений ЗВО повинен мати чітку місію, чітке бачення своїх майбутніх цілей, а також чіткі цінності. Місія, бачення, цінності є різними поняттями, адже перше визначає мету; друге – майбутню ситуацію, якої бажає досягти ЗВО, бажаний стан, якого потрібно досягти; а третє – вірування й правила, інституційну філософію.

По-четверте, ЗВО повинне мати чітке уявлення про те, хто є зацікавленими сторонами, оскільки вся діяльність освітнього закладу приведе до задоволення їхніх потреб. Ці зацікавлені сторони пови-

нні бути ідентифіковані, деталізовані та розглянуті в кожній стратегії, спрямованій на посилення інтернаціоналізації.

По-н'яте, необхідно проводити ретельний SWOT-аналіз, вимірюючи сильні та слабкі сторони, що характеризують внутрішнє середовище ЗВО, а також можливості та загрози, які виникають із зовнішнього середовища. У рамках цього аналізу особлива увага повинна приділятися національній політиці щодо вищої освіти, її стратегіям фінансування, обмеженням та вигодам.

Цілі, що впливають з цього процесу, спрямовані на визначення індивідуальної стратегії інтернаціоналізації, не повинні бути численними, але мають бути стійкими. Після того, як вони будуть ідентифіковані та встановлені, наступний крок полягає в тому, щоб об'єднати кожну об'єктивну деталізовану стратегічну та оперативну діяльність.

Висновки. Інтернаціоналізація вищої освіти стала невід'ємною рисою розвитку сучасного світу, багато в чому змінює ситуацію, протягом століть звичну діяльність університетів, кидає виклики і ЗВО, і державі. Ефективна реалізація принципів міжнародної освіти забезпечить підвищення якості освітніх послуг та конкурентоспроможності диплома українського ЗВО у світовому науково-освітньому просторі; дасть змогу посилити вплив вітчизняних університетів за кордоном, мобілізувати внутрішні й залучити додаткові зовнішні інтелектуальні та фінансові ресурси.

Активне використання вітчизняними ЗВО стратегічного плану інтернаціоналізації дасть змогу гармонійно поєднувати традиції української вищої школи з ефективними механізмами, які вироблені та застосовуються в європейських університетах. Необхідність модернізації та оптимізації організаційно-адміністративних структур, за якої міжнародна діяльність стане інтегрованою складовою кожного з напрямів діяльності університету, є обов'язковим етапом розвитку, а першими кроками на цьому шляху повинні стати розроблення та впровадження стратегії інтернаціоналізації.

Бібліографічний список:

1. Internationalisation of higher education. URL: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/540370/IPOL_STU\(2015\)540370_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/540370/IPOL_STU(2015)540370_EN.pdf) (дата звернення: 25.07.2019).
2. Худзик Дж.К. Интеграция интернационализации XXI века в институциональное управление и университетское лидерство. *Международное высшее образова-*
3. What's in a name? Refocusing internationalisation of higher education. *European Association for International Education* : веб-сайт. URL: <https://www.eaie.org/blog/whats-in-a-name-refocusing-internationalisation-of-higher-education.html> (дата звернення: 25.07.2019).
4. Вербицька А. Інтернаціоналізація як основний напрям розвитку вищої освіти. *Молодий вчений*. 2017. № 11. С. 160–164.
5. Стратегія реформування вищої освіти в Україні до 2020 року. URL: http://mdu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/01/strategiya_reformuvannya_vyshchoyi_osvity_2.0.pdf (дата звернення: 25.07.2019).
6. Мигович І. Інтернаціоналізація як фактор впливу щодо трансформації систем вищої освіти країн Східної Європи. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2017. № 8 (1). С. 179–186.

References:

1. Internationalisation of higher education (n. d.). *europarl.europa.eu*. Retrieved from: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/540370/IPOL_STU\(2015\)540370_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/540370/IPOL_STU(2015)540370_EN.pdf) [in English].
2. Khudzik Dzh.K. (2016). Integratsiya internatsionalizatsii XXI veka v institutsionalnoe upravlenie i universitetskoe liderstvo Mezhdunarodnoe vysshee obrazovanie [Integrating XXI Century Internationalization into Institutional Governance and University Leadership International Higher Education]. *Mezhdunarodnoe vysshee obrazovanie. – International Higher Education*, № 83, 10–12. Retrieved from: <https://ihe.hse.ru/article/view/2976/2714> [in Russian].
3. What's in a name? Refocusing internationalisation of higher education (n. d.). *eaie.org*. Retrieved from: URL: <https://www.eaie.org/blog/whats-in-a-name-refocusing-internationalisation-of-higher-education.html> [in English].
4. Verbitska A. (2017). Internatsionalizatsiia yak osnovnyi napriam rozvytku vyshchoi osvity [Internationalization as the main direction of the development of higher education]. *Molodyi vchenyi – Young scientist*, № 11, 160–164 [in Ukrainian].
5. Stratehiia reformuvannia vyshchoi osvity v Ukraini do 2020 roku [The Strategy of Reforming Higher Education in Ukraine by 2020] (n. d.). *mdu.edu.ua*. Retrieved from: http://mdu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/01/strategiya_reformuvannya_vyshchoyi_osvity_2.0.pdf. [in Ukrainian].
6. Myhovych I. (2017). Internatsionalizatsiia yak faktor vplyvu shchodo transformatsii system vyshchoi osvity krain Skhidnoi Yevropy [Internationalization as an Impact Factor on the Transformation of Higher Education Systems in Eastern European Countries]. *Visnyk Luhanskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Pedagogichni nauky – Herald of Taras Shevchenko National University of Lugansk. Pedagogical sciences*, № 8 (1), 179–186 [in Ukrainian].